

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ОФІЦЕРА У СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглянуті деякі аспекти використання формування системного підходу щодо психолого-педагогічного забезпечення професійної компетентності у майбутніх офіцерів в сучасних умовах у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Також, в статті йдеться про психолого-педагогічне забезпечення професійної компетентності майбутнього офіцера у сучасних умовах військової служби для визначення параметрів діяльності Збройних Сил України. Відображено ставлення висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними у порівнянні з військовослужбовцями провідних армій світу.

Ключові слова: виховання, виховна робота, вищий військовий навчальний заклад.

Вступ. Перехід до професійної армії, який передбачений моделлю “Збройні Сили України – 2013”, вимагає нових підходів щодо підготовки офіцерського складу. Сьогодення вимагає значних змін процесу підготовки офіцерських кадрів з метою підвищення рівня їхньої професійної компетентності, практичної підготовленості до вирішення складних військово-професійних та психолого-педагогічних завдань у процесі виконання службових обов’язків.

Постановка задачі дослідження. Офіцер лише тоді знаходиться на висоті, коли він має необхідний рівень знань та якостей організатора, вихователя та педагога, користується авторитетом, приймає правильні рішення. До вирішення цієї проблеми треба підходити у напрямку підготовки майбутнього офіцера органів виховної роботи до виконання конкретного виду військової діяльності у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ), де особистість курсанта (студента), його готовність до керівництва військовим колективом формується під впливом усього навчально-виховного процесу, військових практик і стажування, у результаті подолання різного роду труднощів та протиріч. За період навчання у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка (ВІКНУ) майбутній офіцер набуває необхідний загальний рівень знань, умінь та навичок, нагромаджує досвід керівної діяльності, активізує позитивні мотиви власної поведінки. У нього формується професійна компетентність, інтерес до професії офіцера, закладаються високі професійні, вольові та інтелектуальні якості.

Основна частина. Питання системного психолого-педагогічного забезпечення формування професійної компетентності майбутнього офіцера у сучасних умовах стоїть дуже актуально. Це обумовлено новими завданнями реалізації кадрової політики, пов’язаними з переходом Збройних Сил України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, а також загальним підвищенням освітньо-кваліфікаційних вимог до військових фахівців та рівня їх компетентності.

Аналіз досліджень вчених інституту психології та педагогіки професійної освіти АПН України дозволяє до принципів ефективної організації сучасної професійної підготовки курсантів метою якої є забезпечення якісно нового рівня їх компетентності як майбутніх офіцерів віднести принципи професійної та індивідуально-особистісної спрямованості, інтегративності, права вибору, громадянського самовизначення, інноваційності та неперервності [10, с.18.] Поряд з цими принципами Н.Г.Ничкало звертає увагу на врахування принципів мінімізації (без збитків для фундаментальних знань спеціаліста), самостійної роботи, єдності у формуванні життєвих і професійно необхідних якостей особистості, єдності загальнонаукового та професійного знання, діяльнісного підходу до навчання й

активізації пізнавальної діяльності слухачів шляхом самостійного рішення творчих завдань [6, с. 28.]

Психолого-педагогічне забезпечення формування професійної компетентності курсанта (студента) у ВІКНУ своєю метою має супроводження навчально-виховного процесу військового фахівця-професіонала у ВВНЗ. Результатом супроводження навчально-виховного процесу у ВВНЗ є сформований військовий фахівець-професіонал з чітко визначеними лідерськими якостями, завжди готовий з високою професійною компетентністю керувати окремими підлеглими та підрозділами, як в мирний, так і воєнний час.

Діяльність по системному забезпеченню психолого-педагогічного супроводження передбачається ефективною за умов практичного використання принципів :

- комплексності : залучення у вирішення проблем формування професійної компетентності фахівців багатьох спеціальностей;
- індивідуалізації: в комплексі кожен має розробляти свій власний напрямок проблеми формування професійної компетентності ;
- спадковості : використовувати досвід колег провідних армій світу, країн СНД і ВВНЗ України ;
- матеріальності: розвиток матеріальної бази (технічних засобів, матеріальне заохочення спеціалістів.)

За визначенням академіка АПН України І.А.Зязюна “Підвалиною професійної майстерності є професійна компетентність (спрямованість і професійні знання становлять той кістяк високого професіоналізму в діяльності, який забезпечує цілісність системи, що само організується) [3, с.31.]

Що ж доцільно розуміти під поняттям “професійна компетентність”? У психолого-педагогічній літературі знаходимо інтерпретацію професійної компетентності, як:

- систему знань та вмінь , що виявляється при вирішенні на практиці професійно-спрямованих завдань [4, с.40];
- систему знань та вмінь, на основі яких формується творчий потенціал та будується діяльність [2, с.90];
- систему знань та вмінь, адекватних структурі та змісту діяльності [1, с.14.]

Як бачимо, знання та вміння є ключовими категоріями в розумінні сутності поняття "професійна компетентність", від ступеня розвитку яких залежить якість педагогічної діяльності.

На нашу думку, під "професійною компетентністю" доцільно розуміти інтегровану особистісну характеристику, що включає психологічну (розуміння та усвідомлення власної діяльності) та теоретичну (набуття особистісно значущих знань та вмінь) готовність майбутнього офіцера до діяльності, його здатність вирішувати на практиці педагогічні завдання та виконувати роботу в цілому. Формування та розвиток "професійної компетентності" є процесом безперервним. Системний підхід широко використовувався в дослідженнях різних проблем навчання та виховання (А.М. Арсен'єв, Ю.К.Бабанський, М.О. Данилов та ін.). З'явилися перші значні роботи в плані обґрунтування педагогічних систем (В.П. Беспалько, Л.Я. Зорина, Г.І. Легенький, А.О.Лігоцький, В.П. Вікторова, П.Т. Фролов).

Р.М.Макаров формулює поняття “системний підхід” як “наукову методологію, в основі якої лежать принципи діалектики, які дозволяють розглядати, досліджувати, конструювати та моделювати педагогічні процеси й явища у вигляді систем” [5 с.135.]

Система психолого-педагогічного забезпечення професійної компетентності майбутніх офіцерів для реалізації свого призначення, забезпечує організацію та проведення роботи щодо виконання наступних завдань:

1.Професійно-психологічний відбір на навчання:

- вимір та співставлення з нормативними, показників психофізіологічних та інтелектуальних якостей;

- здійснення об'єктивного відбору кандидатів на навчання у ВВНЗ.

Формування вихідних даних для попереднього розподілу абітурієнтів по навчальним підрозділам.

2. Спеціалізація та комплектація навчальних груп:

- оцінка та використання вихідних даних профвідбору для раціонального комплектування навчальних груп;
- постійне вивчення та аналіз проходження адаптації курсантами в умовах навчальної та професійної діяльності;
- оцінка значимості індивідуально-психологічних характеристик особистості у стані виражених емоційно-стресових реакцій;
- розробка методик з підбору молодших командирів з урахуванням індивідуально-психологічних якостей.

3. Навчання за спеціальностями. Психолого-педагогічна корекція:

- створення умов для формування і розвитку лідерських та вольових якостей, створення творчих умов діяльності навчальних груп, покращення морально-психологічного клімату, зміцнення військової дисципліни з метою загального підвищення якості підготовки військових фахівців-зв'язківців;
- оцінка якості формування професійної компетентності за критеріями:
  - неуспішності;
  - недисциплінованості;
  - небажання навчатись;
  - інші причини;
- розробка пропозицій щодо втілення нових методів та методик навчання;
- дослідження участі курсантів в суспільній та військово-науковій роботі, аналіз їх впливу на проміжні дані успішності;
- формування банку даних курсантів у ВВНЗ.

4. Випускна атестація:

- розробка і апробація суб'єктивних та об'єктивних методик оцінки спеціальних здібностей випускника;
- розробка моделі фахівця випускника ВВНЗ;
- формування вихідних даних для розподілу випускників з рекомендаціями для подальшого навчання (спеціаліст, магістр, ад'юнктура;)

5. Післядипломне спостереження:

- оцінка ефективності формування професійної компетентності за критерієм успішного проходження служби випускниками у військах;
- визначення та формування переліку професійно-важливих якостей військового фахівця для виконання обов'язків на відповідальних посадах за призначенням;
- проведення аналізу діяльності випускників у військах та визначення термінів якісного оволодіння посадою;
- коректування процесу формування професійної компетентності за результатами аналізу відгуків на випускників, створення бази даних на них.

Між усіма перерахованими завданнями системного психолого-педагогічного забезпечення встановлюються відповідні зв'язки, найбільш важливим з яких є зворотній зв'язок на основі аналізу ефективності формування професійної компетентності майбутнього офіцера.

Формування психоло-педагогічного забезпечення професійної компетентності майбутнього офіцера є комплекс заходів, які забезпечують виявлення, прищеплення та розвиток у майбутнього військового фахівця якостей необхідних для оволодіння основами знань і умінь в економічно доцільний термін навчання, для професійного виконання посадових обов'язків за конкретною військовою спеціальністю офіцер органів виховної рооти. Цьому сприяє вивчення особистісних психологічних та психофізіологічних якостей кандидата на навчання, абітурієнта, курсанта, випускника оцінка й ефективне використання

інтелектуального, творчого потенціалу та методичного досвіду науково-педагогічних працівників.

Якісну підготовку спеціалістів майбутніх офіцерів забезпечує та педагогічна технологія, яка передбачає систематичне діагностування готовності курсантів до навчальних занять, своєчасну корекцію рівня професійної компетентності та періодичний контроль за роботою всіх учасників навчально-виховного процесу. Здійснюючи вибір певної моделі технології навчання, потрібно враховувати особливості навчального закладу по підготовці спеціалістів для Збройних Сил України, готовність і здатність суб'єктів навчального процесу працювати в нових інформаційно-технологічних умовах. А це пов'язано з виконанням таких вимог:

- забезпечення ефективних психолого-педагогічних умов для суб'єктів навчального процесу;
- створення сприятливого педагогічного середовища;
- створення належної організації різних видів початкової праці в урочний та позаурочний час у відповідності з методичними рекомендаціями засобами функціонування обраної моделі технології навчання;
- додержання логічної послідовності у вивченні навчального матеріалу (розділи, теми тощо);
- мотивації вивчення фахового навчального матеріалу;
- забезпечення доступності в навчанні та обов'язкової орієнтації на фаховий профіль вузу.

Важливу роль в організації навчально-виховного процесу відіграє :

- розклад навчальних занять як групових, так і індивідуальних консультацій з різних предметів, а також виховних і розвиваючих заходів;
- чітке дотримання єдиних науково-обґрунтованих критеріїв оцінювання;
- демонстрування досягнень в навчальній діяльності майбутніх офіцерів;
- рейтингова оцінка результатів навчання на проміжних етапах навчання та на завершальній його стадії;
- забезпеченість навчального процесу сучасними дидактичними комплектами (навчальні програми, плани, підручники, посібники, практикуми тощо.)

Формування психолого-педагогічного забезпечення професійної компетентності курсанта ґрунтується на вивченні та оцінці умов майбутньої професійної діяльності та її вимог до випускника, визначення переліку та необхідного рівня розвитку професійно-важливих якостей, а також вивчення, психологічних, психофізичних якостей фахівця.

Необхідно розглянути умови формування і розвитку системного психолого-педагогічного забезпечення :

- правильний підбір , підготовка та підвищення кваліфікації військових спеціалістів;
- розгортання наукових досліджень ;
- розробка психолого – педагогічного пакету документів , необхідних для реалізації концепцій навчально-виховного процесу;
- організація обміну міжнародного досвіду у сфері психолого-педагогічного забезпечення формування професійної компетентності ;
- зміцнення матеріально-технічної бази;
- забезпечення методичною і науковою літературою ;
- формування банку індивідуально-психологічних особливостей та професійних нахилів курсантів ;
- перспективні напрямки науково-дослідної діяльності по удосконалення професіограм для всіх спеціальностей фахівців ВВНЗ.

Отже у рамках системного психолого-педагогічного забезпечення підготовки фахівців зв'язківців у ВВНЗ необхідно здійснити такі напрямки педагогічної діяльності:

- визначення шляхів, щодо реалізації поставлених завдань по розробці системи психолого-педагогічного забезпечення у ВВНЗ; організація та проведення професійного психологічного відбору;
- збір та аналіз даних, щодо успішності навчання курсантів за семестрами та кореляція успішності навчання з якістю контингенту, який прийнято до ВВНЗ;
- аналіз причин низької успішності навчання курсантів за окремими дисциплінами та оцінка якості викладання цих дисциплін за результатами сесії;
- вивчення та розповсюдження передового досвіду викладацького складу, новітніх методик навчання на науково-методичних концепціях, семінарах, зборах, засіданнях факультетів, кафедр тощо. Аналіз причин відрахування курсантів, розробка втілення заходів щодо покращення справ у цьому напрямку;
- розроблення перспективних програм навчання, що випереджали б стрімкий розвиток новітніх технологій;
- чітке визначення загальної і конкретної мети навчання відповідно до вимог державного стандарту та освітньо-кваліфікаційних характеристик сучасності;
- спрямування технологій навчання на формування у майбутніх фахівців здатності орієнтуватися у сучасному просторі військової служби, виробленню вмінь критично оцінювати проблемні ситуації й знаходити оптимальні рішення;
- підсумкове обстеження курсантів випускного курсу та розробка рекомендацій по їх розподілу;
- аналіз діяльності випускників у військах за матеріалами досліджень та відгуків з військ, визначення причин зауважень та недоліків у підготовці військових спеціалістів в ВВНЗ.

Висновки. Формування психоло-педагогічного забезпечення професійної компетентності майбутнього офіцера сприятиме становленню висококваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними в порівнянні з військовослужбовцями провідних армій світу. Також, психолого-педагогічне забезпечення формування професійної компетентності майбутнього офіцера служить для ґрунтовного визначення та постійного аналізу параметрів діяльності військового фахівця в умовах служби на посадах, підрозділах та частинах Збройних Сил України в процесі післядипломного навчання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи. - К., 1992.
2. Браже Т.Г. Развитие творческого потенциала учителя //Советская педагогика. - 1989. - №8. - С. 89-94.
- 3.Зязюн І.А., Крамушенко Л.В.,Кривонос І.Ф., Самщенко О.Г., Семиченко В.А.,Тарасевич Н.М. Педагогічна майстерність.-К.,1997.
4. Кузьмина Н.В. Методы исследования педагогической деятельности. - Л., 1970.
5. Макаров Р.Н. Основы формирования профессиональной надежности летного состава гражданской авиации: Учебное пособие. – М., 1990.
6. Ничкало Н.Г. Профессионально-техническое образование в Украине: проблемы исследований. – К., 1999.
- 7.Ринейська Л.С., Олійник С.Г., Олійник Л.В., Васильєва Н.В., Васильченко О.С. Положення про організацію професійного психологічного відбору кандидатів на навчання та первинні посади (проект) // Удосконалення системи відбору, підготовки та розподілу офіцерських кадрів Збройних Сил України. – Шифр “Персонал”, 2004.
- 8.Ринейська Л.С., Олійник Л.В., Васильченко О.С., Васильєва Н.В. Нарадько А.В., Міщенко О.В. Методичні рекомендації щодо проведення –професіографічних досліджень (проект)//Удосконалення системи відбору, підготовки та розподілу офіцерських кадрів Збройних Сил України. – Шифр “Персонал”. – 2005.
- 9.Ринейська Л.С., Олійник Л.В., Васильченко О.С., Крант А.Л. Положення про зміст відгуку на випускника(проект) //Удосконалення системи відбору, підготовки та розподілу офіцерських кадрів Збройних Сил України. – Шифр “Персонал”. – 2005.

10. Сисоєва С.О., Алексюк А.М., Воловик П.М., Кульчицька О.І. та ін.; За ред. С.О. Сисоєвої Педагогічні технології у неперервній освіті: Монографія – К., 2001.

Рецензент: к.т.н., доц. Пампуха І.В., Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Лалетин С.П., к.психол.н., Колесник О.Л., Ряба Л.А., Кравченко А.И.
ФОРМИРОВАНИЕ СИСТЕМНОГО ПОДХОДА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО ОФИЦЕРА В
СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

В статье рассмотрены некоторые аспекты использования системного подхода к психолого-педагогического обеспечения профессиональной компетентности у будущих офицеров в современных условиях в Военном институте Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Также, в статье говорится о психолого-педагогическое обеспечение профессиональной компетентности будущего офицера в современных условиях военной службы для определения параметров деятельности Вооруженных Сил Украины. Отражены отношение высококвалифицированных специалистов, которые будут конкурентоспособными по сравнению с военнослужащими ведущих армий мира.

Ключевые слова: воспитание, воспитательная работа, высшее военное учебное заведение.

S. Laletin, A. Kolesnik, L. Ryaba, A. Kravchenko
FORMATION SYSTEMS APPROACH PSYCHO-PEDAGOGICAL SOFTWARE
PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICER IN MODERN CONDITIONS

The article deals with some aspects of the use of systemic approach to psychological and pedagogical support professional competence of future officers in the current conditions at the Military Institute of Kyiv National Taras Shevchenko University. Also, the article focuses on psycho-pedagogical maintenance of professional competence of future officers in the current conditions of military service to determine the parameters of the Armed Forces of Ukraine. Displaying attitude of highly skilled professionals to be competitive with soldiers leading armies of the world.

Keywords: education, educational robot, higher military educational institution.